

до глобальних безкоштовних та платних програм навчання у вигляді онлайн-курсів, форумів, тренінгів.

Варто також зазначити, що витратно-доходний підхід, як правило, нехарактерний для ризиків неінвестування у розвиток персоналу. Часто витрати на персонал бувають набагато більшими за доходи, але якщо цих вкладень не робити, то загальні непрямі втрати будуть набагато більшими, особливо від втрати конкурентних переваг, можливої плинності кадрів, втрати клієнтів тощо.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити висновки, що ризики при інвестиціях у розвиток персоналу підприємства являють собою комплексний, багаторівневий та складний для вимірювання вид ризику, що характеризується у першу чергу наявністю людського фактора та пов'язаними з цим особливостями. Цей вид ризику суттєво відрізняється від інших загальноприйнятих видів ризику та не є достатньо вивченим та дослідженим. Виокремлення ризиків інвестування у розвиток персоналу підприємства, їх характеристика та класифікація являють собою важливий етап для подальшого аналізу та оцінки таких ризиків. У рамках наступного кроку у цьому напрямі доцільно було б детально дослідити фактори, що впливають на кожний із зазначених у даній статті видів ризику.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Брич В.Я. Теоретичні аспекти розвитку персоналу / В.Я. Брич, О.Я. Гугул // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 5. – С. 13-16.
2. Грішнова О.А. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення : [монографія] / Лич В.М., Бондар І.К., Лютий І.О., Грішнова О.А. та ін. За ред. В.М. Лича. – К. : КНУ-БА, 2009. – Ч. I. – 224 с., – Ч. II. – 236 с.
3. Захарова О.В. Управління інвестуванням у людський капітал : методологія, оцінка, планування : [монографія] / Захарова О.В. – Донецьк : ДВНЗ ДонНТУ, 2010. – 378 с.
4. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій : навч. посіб. / Івченко І.Ю. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
5. Камінський А.Б. Економічний ризик та методи його вимірювання : навч. посіб. / Камінський А.Б. – К. : Видавничий дім Козака, 2002. – 120 с. – ISBN 966-514-040-X.
6. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации : учебник / под ред. А.Я. Кибанова. – 3-е изд., доп. и перераб. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 638 с.
7. Колот А.М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку [Текст] : монографія / А.М. Колот. – К. : КНЕУ, 2010. – 251 с.
8. Лук'янова В.В. Діагностика ризику діяльності підприємства : [монографія] / В.В. Лук'янова. – Хмельницький : ПП В.В. Ковальський, 2007. – 312 с.
9. Мажник Н.А., Костін Д.А. Теоретичні основи управління професійним розвитком персоналу підприємства // Бізнес Інформ. – 2011. – № 1. – С. 103-107.
10. Никифоренко В.Г. Інвестування в людський капітал : механізми та інструментарій // Бізнес Інформ. – 2013. – № 4. – С. 274-277.
11. Український інститут соціальних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uisr.org.ua/monitoring>.
12. Хміль Ф.І. Управління персоналом : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Хміль В.Ф. – К. : Академвидав, 2006. – 488 с.
13. Economic Forum : The Human Capital Report 2013 [Electronic version]. – Access mode : <http://reports.weforum.org/human-capital-index-2013/>.

УДК 351.83

Решетова Г.І.

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри менеджменту невинробничої сфери
Донецького державного університету управління*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНОГО РУХУ НАСЕЛЕННЯ

У статті опрацьовано досвід зарубіжних країн у сфері міграційної політики. Досліджено принципи імміграційної політики ЄС, що водночас є її основними напрямками діяльності в міграційній сфері, накреслені необхідні заходи та засоби їх реалізації. Розглянуто можливість використання в Україні елементів зарубіжного досвіду.

Ключові слова: міграція, міграційний рух населення, ЄС, причини міграції, міжнародна міграція, досвід, імміграція.

Решетова А.И. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РЕГУЛИРОВАНИЯ МИГРАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ

В статье проанализирован опыт зарубежных стран в области миграционной политики. Исследованы принципы иммиграционной политики ЕС, которые в то же время являются и основными направлениями деятельности в миграционной сфере, намечены необходимые меры и средства их реализации. Рассмотрена возможность использования в Украине элементов зарубежного опыта.

Ключевые слова: миграция, миграционное движение населения, ЕС, причины миграции, международная миграция, опыт, иммиграция.

Reshetova G.I. REGULATION OF FOREIGN EXPERIENCE MIGRATION POPULATION

The article elaborated the experience of foreign countries in the field of migration policy. Principles of EU immigration policy, which is also the main directions of migration, outlined the necessary steps and measures for its implementation. The possibility of elements in Ukraine international experience.

Keywords: migration, migration of population, EU, causes of migration, international migration, experience of immigration.

Постановка проблеми. Разом із здобуттям незалежності у нашій країні розпочалася нова сторінка міграційної історії, одним із наслідків розпаду СРСР стало повноцінне залучення країни в міжнародний

обмін населенням. Проте набуття права на вільне пересування співпало у часі із глибокими структурними трансформаціями економіки, що супроводжувалися падінням рівня життя населення, зростанням

безробіття, неповної зайнятості. Виїзд громадян на роботу за кордон перетворився не лише на найчисленніший, а й на найбільш значущий для суспільства міграційний потік, що має численні психологічні, світоглядні, культурні, політичні, економічні та інші наслідки. Породжені міграцією виклики та проблеми вимагають адекватних відповідей засобами міграційної, соціально-економічної, зовнішньої політики, захисту прав людини. Саме тому стає актуальним дослідження зарубіжного досвіду регулювання міграційного руху населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні проблемами регулювання міграційного руху населення займаються багато дослідників, а саме: Т. Драгунова, Ж. Зайончковська, С. Злупко, В. Євтух, А. Кіреєв, Е. Лібанова, О. Малиновська, Ю. Олефір, В. Онікієнко, В. Переведенцев, С. Пирожков, О. Позняк, О. Хомра, Л. Шамілева, Л. Шаульська. Дослідженням причин та наслідків міграції присвячено роботи багатьох зарубіжних вчених, таких як: Дж.С. Беккер, Дж. Боріас, Х.Р. Кларк, А. Лаффер, Д. Массей, Дж. Минцер, Л.А. Саастад, П. Самуельсон, С. Сассен, А. Сіммонс, А. Портес, Дж.Р. Харрис та інші.

Постановка завдання. Завданні статті полягає в аналізі та узагальненні зарубіжного досвіду державної міграційної політики, а також у визначенні можливості використання в Україні.

Вклад основного матеріалу дослідження. Формування міграційної політики України досі не є завершеним, незважаючи на те, що низка законів, зокрема перші редакції Законів України «Про біженців» та «Про імміграцію», спрямованих на регулювання імміграційних процесів, були прийняті більш ніж 10 років тому. Лише наприкінці 2010–початку 2011 рр. діяльність держави у міграційній сфері дещо активізувалася. У 2011 р. був прийнятий у новій редакції Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», до Закону України «Про імміграцію» у 2011–2012 рр. було внесено низку змін. Після тривалого перебування в невизначеному статусі почалася фактична діяльність Державної міграційної служби, створеної на базі державного департаменту у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб МВС України і департаменту у справах біженців розформованого Держкомнацпрелігій. ДМС України визначена центральним органом державної влади з реалізації державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нерегульованій (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [1]. У 2011 р. була підготовлена і затверджена Указом Президента Концепція міграційної політики України, розроблений і прийнятий План заходів щодо її реалізації [2]. Це перші нормативні акти міграційної політики, які мають комплексний характер. На сьогодні актуальною стає проблема виконання прийнятих заходів, оцінки їхньої ефективності та успішності, а також розробки додаткових заходів міграційної політики

Теоретичні дослідження процесу міграційного руху населення були ще у XIX столітті. Саме тоді, у 1885 році, англійським дослідником Е.Г. Равенштейном були сформульовані одинадцять міграційних законів, які він вивів розглядаючи міграції у Великобританії й Північній Америці. Ці закони справедливі й сьогодні, що свідчить про їх об'єктивний характер, а значить і можливість впливу на їх перебіг. Саме тому на них базуються багато теорій в міграціології. Основними з них є такі: найбільше мігра-

цій здійснюється на короткі відстані; чим крупніше територіальний центр, тим він більше привабливий для мігрантів; кожному міграційному потоку відповідає свій контрпоток; зростання великих міст більшою мірою обумовлений міграцією населення, ніж природним приростом; масштаби міграції зростають із розвитком промисловості й торгівлі й особливо з розвитком транспорту; економічні причини міграції є визначальними [3].

Практично усі країни вживають заходів, що обмежують міжнародну міграцію, адже міграція приводить до росту сукупного обсягу виробництва, хоча розподіл економічних вигод від міграції далеко не рівномірний. Негативні обставини – фінансовий тягар, що іммігранти покладають на бюджет більш розвинутих країн. Особливо чітко це виявляється, коли розвинути країни близько розташовані або навіть граничать з менш розвинутими державами.

Проблеми, що несе із собою міжнародна міграція робочої сили, призвели до створення широкої системи державного і міждержавного регулювання. Законодавства більшості країн, що регулюють в'їзд іноземців, насамперед встановлюють різницю між іммігрантами – людьми, які переїжджають в країну на постійне місце проживання, і неіммігрантами – людьми, що приїжджають у країну тимчасово і/або не претендують там на постійне місце проживання. Найбільш важливим з економічної точки зору є регулювання трудової імміграції. Зазвичай державне регулювання здійснюється через прийняття фінансованих з бюджету програм, спрямованих на обмеження припливу іноземної робочої сили або на стимулювання мігрантів до повернення на батьківщину.

Більшість країн використовують селективний підхід при регулюванні імміграції (Канада, Австралія, Нова Зеландія тощо). Його зміст – держава не перешкоджає в'їздові тих категорій працівників, що потрібні в даній країні, обмежуючи в'їзд всім іншим. Проблемами трудової імміграції займаються державні інститути приймаючих країн, що діють на основі національного законодавства, а також підписаних двосторонніх і багатосторонніх угод.

Зазвичай у вирішенні проблем імміграції задіяно як мінімум три державних відомства: міністерство закордонних справ, що відає через своє консульське керування видачею в'їзних віз, міністерство юстиції в особі служби по імміграції або інші органи прикордонного контролю, що безпосередньо виконують визначений законом режим в'їзду, і міністерство праці, що наглядає за використанням іноземної робочої сили.

У більшості країн дозвіл на в'їзд іммігрантові видається на підставі підписаного контракту з наймачем про його працевлаштування і висновку міністерства праці про те, що дана робота, оскільки вимагає спеціальних навичок або з інших причин, не може виконуватися місцевими робітниками. У деяких країнах перед видачею дозволу на в'їзд потенційного іммігранта його роботодавець зобов'язаний дістати згоду міністерства внутрішніх справ і профспілок даної галузі.

Нормативно-правова база для імміграції в більшості приймаючих країн представлена величезною кількістю законів і підзаконних актів. Основні риси імміграційного законодавства такі.

Професійна кваліфікація. Законодавства усіх приймаючих країн установлюють тверді вимоги до рівня організації і стажу роботи за спеціальністю. Мінімальною вимогою до освіти вважається закінчення повного курсу середньої школи або професійно-технічного училища, що повинно підтверджуватися відповідним дипломом.

Обмеження особистого характеру. Зрозуміло, законодавство приймаючих країн висуває тверді вимоги до стану здоров'я іммігрантів. У країни не допускають осіб наркомани, психічно хворі люди, заражені вірусом СНІД. Іммігранти зобов'язані надати довідку про стан свого здоров'я, завірених консульською установою приймаючої країни, або пройти спеціальне медичне обстеження. Віковий ценз іммігрантів установлюється законодавством у залежності від галузі промисловості, у якій вони мають намір працювати.

Кількісне квотування. Більшість країн, що приймають іммігрантів, установлюють їхню максимальну кількість. Кількісні квоти можуть вводитися в рамках всієї економіки в цілому – частку іноземної робочої сили у числі всіх трудових ресурсів; у рамках окремих галузей – частку іноземних робітників у числі всіх зайнятих у даній галузі; у рамках окремих підприємств – частку іноземних робітників на одному підприємстві; або як обмеження на загальну кількість іммігрантів, що приїжджають у країну протягом одного року.

Економічне регулювання. Воно уводить певні фінансові обмеження, що забезпечують скорочення чисельності іммігрантів.

Тимчасові обмеження. Законодавства більшості країн установлюють максимальні терміни перебування іноземних працівників на їхній території, після закінчення яких вони повинні або залишити приймаючу країну, або отримати від компетентних органів дозвіл на продовження свого перебування в ній.

Географічні пріоритети. Практично кожна країна, що приймає іммігрантів, законодавчо встановлює географічну і національну структуру імміграції.

Заборони. Явні і приховані заборони наймати іноземну робочу силу звичайно містяться в законах про професії, якими іноземцям займатися заборонено. Явні заборони перераховані галузі або спеціальності, у яких працювати іноземцям не можна. приховані заборони установлюють перелік галузей або спеціальностей, у яких можуть працювати тільки громадяни даної країни, перекриваючи тим самим доступ до них іноземців. Заборонена нелегальна імміграція, що у більшості країн припиняється поліцейськими методами, але не завжди ефективно.

Законодавчо встановлюються санкції за порушення порядку імміграції. Вони можуть накладатися як на самих мігрантів, так і на тих, хто допомагає їм незаконно в'їхати в країну або наймає них на роботу. Незаконне проникнення в країну вважається злочином. За його здійснення передбачаються депортація, грошові штрафи і/або тюремне ув'язнення.

Подібний злочин, зроблений повторно, карається повторною депортацією, великим грошовим штрафом і більш тривалими термінами ув'язнення. За незаконне посередництво або наймання на роботу нелегального іммігранта передбачається настільки великі штрафи, що вони можуть вести до руйнування деяких невеликих фірм і підприємств.

В умовах тиску з боку профспілок, що бачать у напливі іммігрантів головну причину безробіття, уряди вживають активних заходів по стимулюванню виїзду іммігрантів назад на батьківщину. У числі традиційних державних заходів рееміграції наступні:

Програми стимулювання рееміграції, що включає заходи для примусової репатріації незаконних іммігрантів до надання матеріальної допомоги іммігрантам, що бажають повернутися на батьківщину.

Програми професійної підготовки іммігрантів. Уряди окремих країн (Франція, Німеччина, Швеція) розглядають програми професійної освіти ім-

мігрантів. Отримавши освіту у розвинутій країні, іммігранти зможуть розраховувати на більш високооплачувану і престижну роботу, що і спонукає їх повернутися на батьківщину. Однак інтерес з боку іммігрантів до участі в таких програмах виявився досить низьким з тієї причини, що придбання спеціальності саме по собі не гарантувало одержання роботи з цієї спеціальності на батьківщині. Тому більшість іммігрантів воліли зберегти свої існуючі, нехай і низькооплачувані, роботи в розвинутих країнах, ніж реемігрувати і намагатися знайти кращу роботу на батьківщині.

Програми економічної допомоги країнам масової еміграції. Розвинуті країни укладають угоди з країнами-експортерами робочої сили про інвестиції частини переходів працівників на батьківщину і частини державних засобів у створення нових підприємств у країнах, що розвиваються, що могли б стати місцями роботи для реемігрантів. Такі підприємства здобували форму кооперативів, спільних компаній, акціонерних товариств.

Якщо розглядати проведення міграційної політики у країнах Європейського Союзу, то варто зазначити, що вона лише поступово і з великими труднощами стала предметом спільних зусиль у рамках ЄС. У перші роки європейської інтеграції міграційним питанням приділялася мінімальна увага. У 1980-ті рр. вони вирішувалися здебільшого шляхом неформальних міжурядових відносин, у 1990-ті – набули формалізованих форм, і лише після 1999 р. розпочався період розробки і запровадження єдиної для ЄС міграційної політики і практики [4]. У 2008 р. Єврокомісія проаналізувала міграційну ситуацію в Європі початку ХХІ століття та підбила підсумки першого етапу формування міграційної політики ЄС [5]. Було сформульовано принципи імміграційної політики ЄС, що водночас є й основними напрямками діяльності в міграційній сфері, накреслені необхідні заходи та засоби їх реалізації.

Перший принцип – створення ясної та прозорої системи правил та процедур з метою забезпечення легальної імміграції. Це передбачає надання громадянам третіх країн необхідної інформації про легальний в'їзд та перебування на території ЄС, гарантування їхніх прав, які мають бути набліжені до таких, якими користаються громадяни ЄС, забезпечення гнучкої спільної візової політики, передовсім стосовно тимчасових візитів, а також поїздок з освітньою та професійною метою.

Відповідно до другого принципу, економічна імміграція має відповідати потребам ринку праці ЄС, причому не лише за кількістю, а й за якістю, тобто за професійно-кваліфікаційним складом, сприяти економічному зростанню. Його реалізація не повинна суперечити правам мігрантів, як і преференціям, якими на ринку праці користуються громадяни ЄС, а також праву кожної країни-члена визначати обсяги економічної імміграції на свою територію, відбуватися у тісній співпраці з соціальними партнерами, роботодавцями та місцевою владою. Для забезпечення потреб ринку праці ЄС було запропоновано організувати професійне навчання потенційних мігрантів, у т.ч. в країнах походження, визнавати набуту на батьківщині кваліфікацію, сприяти працевлаштуванню іммігрантів, передусім жінок, а також розвитку підприємницької діяльності іммігрантів.

Не менш важливим принциповим напрямом міграційної політики ЄС є інтеграція іммігрантів у країнах перебування, двосторонній процес, у якому беруть участь і іммігранти, і суспільство прийому.

Наступний принцип спільної імміграційної політики ЄС – солідарність, що передбачає взаємну довіру та справедливий розподіл відповідальності між країнами-членами. Це вимагає обміну інформацією, оцінки міграційної політики на національному рівні з точки зору інтересів ЄС в цілому. А також передбачає фінансову та організаційну допомогу країнам, які відчувають найбільший імміграційний тиск.

Складовою солідарної діяльності є також співпраця з третіми країнами. Вона передбачає надання допомоги у розбудові систем міграційного менеджменту та законодавства в країнах походження та транзиту мігрантів. ЄС очікує від партнерів спільних зусиль у справі запобігання нелегальній міграції, натомість пропонує співпрацю у сфері мобільності робочої сили, передусім на основі циркулярності, тобто тимчасових, проте повторюваних поїздок. Особлива увага приділяється країнам, які належать о числа потенційних членів ЄС. Зокрема, в угоди про асоціацію інкорпоровано питання щодо соціального захисту мігрантів. Розвивається співпраця з країнами-сусідами, а також країнами, які є найбільшими постачальниками мігрантів, передусім африканськими, латиноамериканськими тощо.

Серед принципів напрямів, спрямованих на забезпечення внутрішньої безпеки ЄС у контексті міграції, – інтегрована охорона кордону та адекватна візова політика, зокрема, запровадження єдиної візової етикетки, створення візових центрів, які б видавали візи для подорожуючих до групи, або й усіх країн ЄС. Центральним питанням безпеки є запобігання нелегальній міграції. Важливо, що ЄС вказує країнам-членам, що масові легалізації нелегальних мігрантів не є ефективним засобом міграційного менеджменту і мають бути припинені. Водночас країни-члени спрямовуються на рішучу боротьбу з організаторами нелегальних переміщень та торговцями людьми, на захист та підтримку жертв торгівлі людьми, а також на забезпечення нелегальним мігрантам фундаментальних людських прав, зокрема доступу до невідкладної медичної допомоги, навчання дітей. Заходи із запобігання нелегальній міграції включають також повернення нелегалів на батьківщину, розвиток співпраці в цьому питанні як між країнами-членами (взаємне визнання рішень про депортацію, спільні депортаційні заходи), так і країнами походження мігрантів (підписання та реалізація угод про реадмісію, допомога в реінтеграції повертанців на батьківщині).

Упродовж останніх п'ятнадцяти років міграційна політика Євросоюзу суттєво змінилася і набула нового змісту. Колишні неформалізовані міждержавні контакти еволюціонували у повноцінний законодавчий блок співтовариства, вагому частину *acquis communautaire*. Це відбулося внаслідок об'єктивної потреби у виробленні спільних підходів до регулювання міграційними процесами, як внаслідок їх інтенсифікації і всередині, і з-поза меж співтовариства, так і в контексті поглиблення європейської інтеграції як такої. На думку багатьох експертів, після набуття чинності Амстердамської угодою міграційна політика євроспільноти стала одним з найбільш очевидних здобутків її інтеграції [6].

Після 1999 р. було реалізовано три п'ятирічні програми, виконання яких дало змогу значно просунути до забезпечення більшої відкритості та безпеки Європи, інтенсифікувати внутрішню європейську мобільність, посилити охорону зовнішнього кордону, виробити стандарти прийому іммігрантів та біженців з третіх країн, поглибити солідарність держав-членів

та розвинути співпрацю ЄС з країнами походження мігрантів. Важливо зазначити, що крім розробки і прийняття законодавства, створення спеціалізованих інституцій та фінансових інструментів, накопичено також спільний досвід практичної діяльності, проведено численні багатосторонні операції, налагоджено обмін інформацією, навчання службовців за погодженими програмами тощо. Разом з тим, процес формування міграційної політики ЄС не був ні простим, ні однозначно поступальним. Рішення у сфері міграції завжди були у центрі суспільних дебатів і на національному, і на загальноєвропейському рівнях, оскільки належали до політично чутливих, повинні були враховувати широкий спектр питань безпеки, захисту прав людини та внутрішню європейської солідарності і взаємодопомоги. Труднощі виникали і щодо імплементації цих рішень, їхньої інтерпретації в різних державах та можливостей фактичного виконання.

Попри посилення значення загальноєвропейських інституцій у формуванні міграційної політики, особливо після набуття чинності Лісабонської угодою, важливі питання у сфері міграції залишалися у компетенції національних урядів. Попри це, єдність політичних підходів до регулювання міграційних процесів забезпечується спільними для всіх країн-членів базовими принципами ЄС, спрямованими на забезпечення прав людини, демократії, верховенства права.

Вплив міграційної політики ЄС на Україну спостерігався у кількох аспектах. По-перше, політика Євросоюзу щодо віз та кордонів, протидії нелегальній міграції, заохочення імміграції фахівців та студентів, захисту прав мігрантів тощо була вагомим чинником динаміки міграційних переміщень населення України. Стрімке зростання транскордонної мобільності українців, переорієнтація на європейські країни значної частини трудових мігрантів, збільшення чисельності молоді, що навчається в Європі, вплив за кордон представників певних професій є, вочевидь, її результатом.

По-друге, прагнення України після здобуття незалежності побудувати демократичну, відкриту до світу державу на основі загальноприйнятих в Європі принципів поваги до прав людини об'єктивно обумовило формування міграційної політики на тих же засадах, що застосовані в ЄС, зробило можливим широке використання досвіду, накопиченого в Європі у сфері регулювання міграційних процесів.

По-третє, зовнішньополітичний вектор міграційної політики ЄС забезпечив поступальний розвиток співпраці з Україною у міграційній сфері, надання їй конкретної технічної, фінансової, інформаційної допомоги з метою посилення спроможності держави регулювати міграційні процеси, що помітно сприяло розробці міграційного законодавства, розбудові відповідних органів виконавчої влади. Найбільш очевидно вплив ЄС на розвиток міграційної політики України проявився у зв'язку з лібералізацією візового режиму.

Разом з тим співпраця України з ЄС у сфері міграції страждала на певну фрагментарність і формальність, що, власне, роками було характерно для всього спектра відносин, спрямованих на євроінтеграцію. Причинами такої ситуації, крім загальної непослідовності євроінтеграційних зусиль, була відсутність чіткого розуміння національних пріоритетів щодо міграції, у зв'язку з чим напрями співпраці здебільшого визначалися ЄС в односторонньому порядку, слабе інституційне забезпечення міграційної політики, що перешкоджало успішному використанню наявних європейських інструментів для погли-

блення співробітництва, зокрема Східного партнерства. Не знайшли належного урахування міграційні процеси й в ході підготовки угоди про асоціацію.

За таких умов, а також враховуючи перспективу відміни візового режиму для українців, поглиблення різноманітних зв'язків з країнами ЄС у результаті асоціації, що невідворотно активізує транскордонну мобільність населення у західному напрямі, а також необхідність імплементації *acquis communautaire* в ході подальшої інтеграції України з ЄС, вивчення, врахування і використання напрацювань ЄС з міграційної політики видається вкрай актуальним.

З цією метою можна запропонувати.

Ширше використовувати можливості співпраці в міграційній сфері, які надаються іншими політичними інструментами ЄС, зокрема, партнерством щодо мобільності.

Порушувати перед європейськими партнерами питання розробки та впровадження за підтримки ЄС спільних проектів щодо сприяння поверненню українських трудових та освітніх мігрантів на батьківщину.

Ініціювати розвиток циркулярної моделі міграції між Україною та країнами ЄС, спільно розробляти механізми її запровадження.

Враховувати напрацювання ЄС при розробці законодавчих документів у міграційній сфері, здійснювати оцінку поданих законопроектів на відповідність базовим принципам міграційної політики ЄС.

Скориставшись досвідом європейських країн, посилити використання в інтересах розвитку навчальної міграції в Україну, зокрема, розширити можливості працевлаштування іноземних випускників українських навчальних закладів за отриманою під час навчання спеціальністю, а також можливості часткової зайнятості в період навчання.

Враховуючи досвід формування європейського законодавства, звернути увагу на забезпечення належних стандартів прийому біженців, задоволення специфічних потреб особливо вразливих груп вимушених мігрантів, зокрема дітей без супроводу, жінок, жертв торгівлі.

У відомствах, відповідальних за реалізацію міграційної політики України, активізувати роботу з вивчення, урахування, оцінки результативності імплементації до українського законодавства *acquis communautaire* у сфері міграції. Оскільки в Україні міграційні питання належать до компетенції низки державних органів, створити міжвідомчу робочу групу для координації такої діяльності.

Організувати вивчення співробітниками відомств, задіяних в реалізації міграційної політики, *acquis communautaire* у сфері міграції, у т.ч. і з залученням фахівців із країн Європи.

Керуючись європейським досвідом, при підготовці політичних рішень у сфері міграції започаткувати практику широких громадських обговорень, активного залучення до них неурядових організацій та експертного середовища.

У консульських представництвах України в державах ЄС, де перебуває значна кількість працівників-мігрантів, запровадити посаду дипломата, до компетенції якого віднести вивчення ситуації, в якій перебувають мігранти, надання їм допомоги, а також відслідкування динаміки міграційних переміщень, підготовки та імплементації законодавства у сфері міграції, реакції громадськості на відповідні питання.

Активізувати наукові дослідження у сфері міграції, зокрема порівняльний аналіз розвитку міграцій-

ної політики України та європейських країн, спільної міграційної політики ЄС.

Ці та інші пропозиції врахувати при перегляді Концепції державної міграційної політики України, доопрацювання якої видається необхідним з огляду на нову політичну обстановку та перспективи євроінтеграції України.

Аналіз досвіду зарубіжних країн щодо державного регулювання зовнішньої міграції робочої сили показав, що заслуговує на увагу практика селективного відбору іноземної робочої сили у Канаді, Австралії та Новій Зеландії, методи боротьби з нелегальною міграцією в США, запровадження спеціальних програм, спрямованих на скорочення кількості іноземних іммігрантів у Німеччині та Франції, проведення програм амністії нелегальних трудових мігрантів в Португалії та Іспанії, досвід державного регулювання еміграції робочої сили шляхом створення спеціалізованих державних агенцій у Китаї, Індії та Пакистані та ін. Державне регулювання міграційних процесів існує в різних формах у кожній країні і сприяє розв'язанню проблем соціально-економічного характеру, пов'язаних з глобальною інтеграцією національних ринків праці.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізовано та систематизовано моделі зарубіжної міграційної політики, які у більшості країн характеризуються гнучкими засобами регулювання, принципами селективності, її основними напрямками виступають: розробка заходів, що регулюють міграційні потоки; боротьба з нелегальною міграцією; інтеграція іммігрантів у приймаюче суспільство; розвиток міжнародної співпраці у міграційній сфері. Розглянуто можливість використання в Україні елементів зарубіжного досвіду: спрощення процедури в'їзду та працевлаштування кваліфікованих фахівців, які є дефіцитними на ринку праці; розробка обґрунтованих програм відбору іммігрантів (рівень освіти, кваліфікація, професійний досвід, знання мови, вік); розробка системи квот щодо в'їзду до країни, заснованої на можливостях адаптувати певну кількість мігрантів, економічних інтересах та демографічних розрахунках; створення моніторингу міграційної сфери та доступної інформаційної бази; розробка ефективної системи заходів щодо відповідальності посередників у наймі робочої сили та її покупців, зокрема з використанням фінансових та адміністративних важелів управління.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Указ Президента України Питання Державної міграційної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/405/2011>.
2. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної міграційної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-2011-p>.
3. Simon J.L. The economic consequences of immigration / J.L. Simon. – N.Y., 1989. – P. 15-18.
4. Geddes A. The Politics of Migration and Immigration in Europe. – L.; Thousand Oaks; New Delhi : SAGE Publications, 2003. – P. 138.
5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Common Immigration Policy for Europe: Principles, actions and tools (COM(2008) 359 final) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0359:FIN:EN:PDF>.
6. The Stockholm programme: what's next? / European Policy Centre Information Paper. – 11 July 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_3671_the_stockholm_programme.pdf.